

dého dalšího dílčího i syntetického zpracování problematiky umění ve střední Evropě v době lucemburské. Zda budou tvrzení zde předložená vesměs potvrzována, či spíše korigována, to ukáží až následující léta. Již nyní lze však s jistotou říci, že budou hojně citována...

JAN KLÍPA

Umění gotiky na Chebsku. Gotické umění na území historického Chebska a sbírka gotického sochařství Galerie výtvarného umění v Chebu, vyd. Jiří VYKOUKAL, Galerie výtvarného umění v Chebu, Cheb 2009

287 s., ISBN 978-80-85016-92-5

Město Cheb i celé Chebsko představují v rámci českých zemí specifickou kulturně-historickou oblast, a nejzřetelněji to platí právě o středověku. Pokud jsou tedy zdejší umělecko-historické památky začleňovány souvisle do českých dějin umění, děje se tak vždy s větší či menší distancí. Středověké sochařství Chebu zpracovala již v roce 1975 Jana Ševčíková jako katalog tamní *Galerie výtvarného umění* (původně diplomová práce na Univerzitě Karlově pod vedením Jaromíra Homolky). K příležitosti otevření nové stálé expozice v bývalém kostele sv. Kláry byl pořízen katalog, jež ve společném svazku doplňují studie o dějinách Chebu a o ostatních uměleckých oborech v období od 13. do čtvrtiny 16. století. Jádro autorského kolektivu tvoří historikové a historičky umění z katedry dějin křesťanského umění KTF UK a z Ústavu pro dějiny umění FF UK (za pomoci Karla Hally z oblastního archivu v Chebu a památkáře Michala Patrného). Tento kolektiv již řadu let systematicky zpracovává gotické umění severních Čech a s očekávanými výstupy těchto projektů metodicky i obsahově zřetelně souvisí svazek věnovaný Chebsku. Z jihovýchodní strany pak na průzkum chebské gotiky navazuje rozsáhlý katalog o gotice západních Čech, vydaný pod vedením Jiřího Fajty (1997). Zdá se zřejmé, že celá kniha je svého druhu českou odpovědí na knihu o 650 stranách (přesněji na její středověkou část) *Kunst in Eger. Stadt und Land*, vydanou 1992 v Mnichově pod editorským dohledem dlouholetého předsedy spolku chebských vyhnanců Lorenze Schreinerera. Škoda že to není nikde výslovně zmíněno a že diskuse mezi oběma přístupy zůstává jen implicitní.

Halova úvodní studie situuje chebský *městský stát* do rámce historických vztahů Českého království a charakterizuje stručně fungování městské komunity ve 14. a 15. století. Na ni věcně navazuje zajímavý úvod předeslaný katalogu sochařství, který rozebírá provoz městských řezbářských dílen Chebu. Mezi oběma statemi čtenář najde stručnější přehledy malířství a uměleckého řemesla (Jan Royt), knižní malby (Viktor Kubík) a podrobnější rozbor architektury (Petr Macek a Michal Patrný). Více než polovinu svazku zaujímá vědecký katalog sochařské sbírky (doplněný několika deskovými obrazy) chebské galerie s kompletní vynikající fotodokumentací. Dominance sochařství ve dřevě v památkovém fondu je zjevná i ve zmíněném západočeském projektu. Většinou jde o práce druhé poloviny 15. a počátku 16. století, kdy zjevně došlo k velkému kvantitativnímu rozvoji vybavování kostelů mobiliářem. Tato velká poptávka umožnila rozvoj lokálních dílen, v nichž ale mohli působit i umělci značných kvalit. V Chebu to platí zejména pro dílenské skupiny, jimž se konvenčně přiřazují jména tzv. anonymních mistrů Mistra mariánského oltáře ze Seebergu a Mistra oltáře sv. Jošta v Chebu. Autoři katalogu Michaela Ottová a Aleš Mudra jsou si však vědomi, že nejsme schopni za těmito jmény identifikovat jednotlivé umělce jako tvůrčí individuality, nýbrž že musíme počítat s dílenským charakterem sochařské produkce.

Zatímco v tomto směru jejich přístup využívá aktuální stav poznání dějin umění, pozadu za dnešními požadavky na podobnou práci bohužel zůstává nedostatek technologických analýz studovaných soch. Podrobnější rozборы jejich hmotné podstaty za pomoci přírodovědných metod patří v posledním desetiletí již ke standardu vědeckých katalogů v zahraničí i u nás. Autoři předkládají u většiny exponátů detailní a vyčerpávající rozbor jednotlivých děl v rámci formální kritiky a ikonografie (v jediném případě monumentální Piety překvapivě do katalogového hesla vložili rozsáhlou a v daném kontextu nemístnou zdrucující kritiku publikací o Pietě z Jihlavy). Částečně nové utřídění a systematický průzkum poskytují spolehlivou základnu dalšímu bádání. To bohužel nelze říci o textech Jana Royta, u nichž se neblaze projevila skutečnost, že zpracoval předměty uměleckého řemesla, jímž se dosud blíže nezabýval (opomenutí skutečnosti, že chebské antependium sestává z výšivek aplikovaných na nynější pod-

klad až ve 20. století; záměna dvou monstrancí – podrobněji o tom Jan Klípa v *Umění* 57, 2009). Řadu zajímavých a do budoucna podnětných poznatků přináší autoři stati věnované architektuře (rekonstrukce zaniklé synagogy a její začlenění do charakteristiky města).

Citelným nedostatkem knihy je bohužel její roztržitost. Autoři netematizují vzájemné vztahy mezi jednotlivými uměleckými médii, ani – což by bylo ještě důležitější – si systematicky nevšímají kulturních vztahů, které spojovaly Cheb s Norimberkem. Zmínky o nich nalezneme čtenář porůznu a jednotlivě, vynořující se obraz povahy vzájemných vazeb však zůstává nezřetelný. V tomto směru si kniha nechala ujít možnost hlubšího přínosu kulturně-historickému poznání a zůstala na rovině paralelně přirazených speciálních poznatků.

MILENA BARTLOVÁ

Sedlec. Historie, architektura a umělecká tvorba sedleckého kláštera ve středoevropském kontextu kolem roku 1300 a 1700, vyd. Radka LOMIČKOVÁ, Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta; Togga, Praha 2009 (= Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia artium vol. X)

586 s., ISBN 978-80-87258-22-4

Po letech nákladné rekonstrukce bývalého konventního kostela Nanebevzetí Panny Marie, která zachránila památku evropského významu budoucím generacím a přinesla řadu nových informací, nastal čas shrnout a utřídit stav poznání o jednom z našich nejvýznamnějších cisterciáckých klášterů. Ústav dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty se jako jeden z hlavních organizátorů mezinárodního symposia, konaného 18.–20. září 2008 v Kutné Hoře, ujal výsledků práce řady odborníků a spojil jejich referáty do sborníku čítajícího 26 příspěvků a děleného v souladu s názvem na tři základní části s logicky členěnými podkapitolami. Bližší informace o přípravě a průběhu konference včetně audio nahrávek přednesených referátů, někdy navíc doplněných zajímavou obrazovou prezentací, lze nalézt na webové adrese www.sedlec.kub.cz.

Procházíme-li letmo historií sedleckého konventu, založeného před rokem 1142, rozkvétajícího kolem roku 1300, vypáleného husity roku 1421, po staletém přežívání v ruinách znovu vyzdviženého na přelomu 17. a 18. století, vyvstane před námi podobný osud několika českých řádových domů. V neposlední řadě i dějiny cisterciáckého kláštera ve Zlaté Koruně, z kterého byl sedlecký konvent spravován v druhé polovině 18. století; oba nakonec po jejich zrušení zakoupili Schwarzenbergové. Takové srovnání je samo o sobě příliš zjednodušující a zavádějící, byť cisterciácké či jiné konventy byly do značné míry formovány stejnými událostmi ústícími logicky ve stejný výsledek, respektive úpadek.

Shromážděné referáty potvrzují příbuznost cisterciáckých konventů v oblasti architektonické tvorby, jejich duchovní a společenskou roli jako pohřebiště králů, šlechtických rodů a řady donátorů. Řeholní život byl určován filiálními vazbami a společnými řádovými pravidly, jejichž dodržování se kontrolovalo při více či méně pravidelných vizitacích z mateřských klášterů. Jednotlivé příspěvky však mimo pochopitelné hledání souvislostí nabízí pohled na výjimečné stránky kláštera v Sedlci, kde za opata Heidenreicha (Kateřina Charvátová) kolem roku 1300 vyrůstal i díky nalezištím stříbra nový klášterní kostel, který jako první na našem území přinesl půdorysnou a prostorovou koncepci západoevropské katedrály (Jiří Kuthan). Podoba svatyně vychází z hornorýnské architektury a má nejbliže ke klášternímu kostelu v Salemu (Marc C. Schurr). Původní vzor pro sedlecký kostel je však potřeba hledat u cisterciáckých opatství ve Francii (Alexandra Gajewski). Pro řešení řady vyslovených otázek a hypotéz přináší zásadní materiál stavebně historický průzkum, který doplnil poznání středověké podoby kostela, zčásti skryté pod barokní úpravou (Aleš Pospíšil).

Oprávněná pozornost se v rámci kláštera upřela ke kapli Všech svatých, která je zde hypoteticky spojena s kostnicí v Hakeldamach u Jeruzaléma, kde byli pohřbíváni poutníci na konci své životní cesty (Petr Uličný). Kostnice stojí uprostřed nezvykle velkého hřbitova proslulého legendou, že zdejší země stráví pohřbené tělo během jediného dne tak, že z nebožtíka zbudou jen vybělené kosti. Sepulkrální kultura a rituály cisterciáků však byly pevně zakotveny v textu *Ecclesiastica Officia* (Christine Kratzke); vnitřní kultura řádu a jeho hospodaření se naopak vy-